

Bc. Denisa Šebestová,

Components of the third syntactical plan in Czech and in English: Czech expressions with the postfix *-pak* and their English translation counterparts

Prostředky třetí syntaktické roviny v češtině a v angličtině: české výrazy s postfixem *-pak* a jejich anglické překladové protějšky

Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav anglického jazyka a didaktiky, Praha 2017

Oponentský posudek

Předložená diplomová práce je příspěvek ke kontrastivnímu studiu českého postfixu *-pak* jako prostředku diskurzí roviny koncipované na základě Poldaufova třetího syntaktického plánu, doplněného současnými popisy diskurzí ukazatelů. Cílem práce je vymezit diskurzí funkce postfixu, a to na základě anglických překladových protějšků, které mohou ozřejmit i funkce, které výzkum na základě samotné češtiny nepostihuje. Materiál práce zahrnuje všechny slovní druhy, u nichž se postfix vyskytuje: zájmena, zájmenné příslovce, částice a citoslovce. Autorka shromáždila celkem 576 dokladů, což značně překračuje počet požadovaný pro diplomovou práci. Všechny doklady jsou uvedeny v příloze, řazené podle jednotlivých výrazů (*copak, kdepak* atd.). Jejichž výčet a frekvence jsou uvedeny v textu v tabulce 4 (s. 39). Zjištěné hlavní funkce jsou přehledně ztabelovány spolu s překladovými protějšky ve třech tabulkách: epistémický modální význam (tabulka 5, s. 48), apel (tabulka 6, s. 57) a změna v předpokladu mluvčího (tabulka 7, s. 62). Ve všech tabulkách místo termínu *clause* má být *sentence* (*clause* je závislá struktura).

V tabulce 5 (s. 48) "epistémický modální význam" se jako první překladový protějšek uvádí tázací kladná neřečnická otázka: *How could you take Doufal for somebody else?* je to skutečně neřečnická otázka jako protějšek české věty *Copak si šlo Doufala splít?* K určení je třeba předcházející kontext, který se v příloze pracně dohledává, protože není s textem propojená (stačilo by očíslování dokladů v příloze a v textu odkaz na příslušné číslo). Doklad je na s. 110 uveden bez kontextu. V téže tabulce je v druhém řádku obrácené pořadí; výchozí jazyk celé práce je čeština, zde je uveden jako první anglický protějšek; tento příklad opět navozuje otázku adekvátnosti překladového protějšku: replika *And isn't he?* může být skutečnou otázkou, bez změny předpokladu - adresát pouze vyjadřuje svou neznalost v tomto směru; pak ovšem neodpovídá českému originálu, který změnu v předpokladu vyjadřuje. V třetím řádku tabulky se uvádí jako anglický protějšek pouze declarative clause (tj. sentence), avšak relevantní složkou pro určení diskurzího významu je tázací dovětek k té větě: English counterpart / declarative clause *Copak, snad se nebojíte? You're not scared, are you?* protějškem *Copak*, je zřejmě dovětek.

Metodologie, na níž je práce založena - překladové protějšky jako prostředek ozřejmění funkce jazykového prostředku, případně odhalení funkcí dosud nepopsaných - je pro kontrastivní výzkum nepochybně přínosná, přepokládána ekvivalence a adekvátnost překladových protějšků zpravidla platí. Nicméně nemusí platit vždy: každý doklad je tedy nutno z těchto hledisek posoudit. Určení diskurzí funkce vychází z kontextu českého příkladu, který - jak ukazuje řada dokladů v příloze, je podstatně rozsáhlejší než jen zahrnutí spoluukazatelů jako vokativ, konektor apod. Pro určení funkce např. spojky *a* je třeba delší kontext - jak to ostatně ukazují různé překladové protějšky. Spojka *a* je sama polyfunkční a polysémní (např. v dokladu *A copak ty? What do you say to that?* funkci ze samotné spojky nelze určit).

Má-li být ukazatelem funkce překladový protějšek, mělo by se k tomu přihlídnout i ve slovnědruhovém klasifikaci: překladové protějšky *Copak? What's up? What happened? What's the matter?* ukazují, že jde o eliptickou otázku: *Co se děje?* Je tato funkce slučitelná s funkcí interjekce, k níž se v české gramatice *copak* řadí, vyskytuje-li samostatně?

Kromě hlavních diskurzí funkcí, jistotní modality, funkce aplové a vyjadřování změny v předpokladu mluvčího, byly zjištěny další funkce vedlejší, funkce kontaktní (navázání či udržování kontaktu), zdvořilostní či indikace tentativnosti a funkce spojené se strukturací textu (koheze). Tyto funkce byly určeny na základě souvšytku s dalšími prostředky jako přímé oslovení (kontakt), zdvořilostní prostředky a spojovací prostředky - spojky, textové konektory, ozvěnové prvky. Jak lze očekávat, jednotlivé funkce postfixu se zřídka uplatňují osamoceně - obvykle se vyskytují spolu s dalšími indikátory téže funkce.

Pozornost je věnována i výrazům s *-pak*, které jsou součástí idiomatických či poloidiomatických struktur.

Všechny překladové protějšky indikující jednotlivé diskurzní významy jsou podrobně popsány z hlediska větného typu, polarity a indikátoru významu postfixu. Zejména přínosné je zjištění prostředků, které nemají v češtině přímý protějšek, jako např. *you mean*. Některé z nich diskurzní význam postfixu dobře vystihují (např. *may* v ex 77, s. 58), avšak posouzení adekvátnosti jiných vyžaduje širší kontext (např. vytýkáci konstrukce v ex 75, s. 58).

U modálních adverbii, klasifikovaných jako intenzifikátory ve funkci dalšího prostředku epistémické modality v anglických tázacích větách (jak je ilustrováno příkladem 47, s. 48, s *actually*), intenzifikační funkce poněkud překvapuje; spíše se nabízí funkce disjunktí.

Autorka náležitě poukazuje na mluvenou povahu zkoumaného jevu, z níž vyplývá významná funkce intonace; v psaném textu ovšem nelze tento aspekt zkoumat. Nicméně u některých dokladů se intonace k určení diskurzního významu přímo nabízí, např. *Copak váš pejsek* kromě uvedeného protějšku *What's wrong with the dog?* (který spíše odpovídá českému *Co je s tím psem?*) může podle intonace znamenat 'jak se daří vašemu pejskovi?' nebo kladné hodnocení - 'Váš pejsek je pašák'. Anglický protějšek *What 's wrong with the dog?* zřejmě vychází z širšího kontextu, který však není v příloze uveden.

Dotazy a poznámky k jednotlivostem:

1. Vyskytly se případy, v nichž nebylo možno diskurzní funkci určit jednoznačně?
2. Měla všechna modální adverbia funkci intenzifikátorů nebo se vyskytly i obsahové disjunkty?
3. V anglickém názvu práce je předmět výzkumu nazván *components*, v českém *prostředky*; jsou tyto termíny užity synonymně?
4. Proč je uveden Albee, *Hry* v References?
5. Poldauf je citován jen v anglické verzi z *Travaux* 1964; pro definici uvedenou v českém resumé "special ability to perceive, judge and assess", which manifests itself in the individual's "concern" with the communication je relevantní (s odkazem na paginaci) předcházející česká verze "Třetí syntaktická rovina", *Philologica Pragensia*, 1963.
5. V bibliografii není uvedena diplomová práce Zuzany Petrové *České copak a jeho anglické překladové ekvivalenty v paralelních textech* z loňského roku. Tato práce pojednává o všech slovnědruhových funkcích *copak*, z nichž jako nejčastější byla zjištěna částice. Rozlišení zájmena a částice se ukázalo být pro určení diskurzní funkce podstatné, neboť u zájmena jde pouze o přídatný diskurzní význam k základnímu významu tázacímu (varianta tázacího *co*), kdežto u částice jde o přiřazení diskurzního významu k propozičnímu významu celé věty. Vychází-li se pouze z postfixu, je tento rozdíl opominut.

Závěr

Předložená diplomová práce je mimořádně vypracovaný diplomový úkol, neboť zpracovává podstatně větší než požadovaný počet dokladů, čemuž odpovídá též rozsah samotného textu práce. Překročení požadovaného rozsahu materiálu a textu lze však považovat za pozitivum, pouze odpovídá-li tomu i kvalita zpracování. Rozsáhlý materiál je podrobně zpracován podle konsistentní metodologie v zásadě adekvátně a výsledky rozboru přinášejí cenné dílčí poznatky. Zejména je třeba ocenit, že se z velkého množství dokladů těžko postižitelného diskurzního prostředku podařilo vyčlenit několik hlavních a vedlejších funkcí, které ho výstižně charakterizují.

Diplomovou práci Bc. Denisy Šebestové doporučuji k obhajobě a v závislosti na jejím průběhu ji předběžně hodnotím známkou velmi dobrou až výbornou.

